

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-57>

УДК 640.4:338.48-6:004

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГРОМАД

RURAL GREEN TOURISM AS A TOOL FOR COMMUNITY DEVELOPMENT

Тищук Інна Володимирівнакандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1042-9495>**Tyshchuk Inna**

Lesya Ukrainka Volyn National University

Сільський зелений туризм поступово стає важливим чинником розвитку територіальних громад, оскільки поєднує економічну активність із збереженням природних і культурних ресурсів. Його значення особливо зростає в умовах трансформаційних процесів в економіці, спричинених наслідками пандемії COVID-19 та сучасними воєнними викликами, що актуалізують потребу в пошуку нових інструментів підтримки сільських територій. Підвищений інтерес до екологічно орієнтованих та культурно автентичних форм відпочинку також посилює роль цього виду туризму. Метою дослідження є всебічне осмислення потенціалу сільського зеленого туризму як механізму розвитку територіальних громад і визначення практичних засад його ефективного впровадження. У процесі роботи використано методи порівняльного аналізу, SWOT-аналізу, системного підходу та узагальнення наукових джерел. Результати дослідження підтверджують, що розвиток сільського зеленого туризму сприяє диверсифікації економіки сільських територій, створенню робочих місць, підвищенню рівня доходів населення та збереженню локальної природної й культурної спадщини. Практичне значення роботи полягає у формуванні рекомендацій щодо вдосконалення інфраструктурного забезпечення та підвищення ефективності функціонування зелено-туристичних ініціатив у сільських громадах.

Ключові слова: туристична інфраструктура, сільський зелений туризм, SWOT аналіз, територіальні громади, туристичний потенціал.

Rural green tourism is increasingly recognized as an important component of the sustainable development model of territorial communities, as it stimulates local economic activity, attracts investment, and contributes to the preservation of natural and cultural heritage. The relevance of this type of tourism has significantly increased in recent years due to the growing demand for environmentally friendly and culturally oriented travel experiences. In addition, global challenges such as the COVID-19 pandemic and the socio-economic consequences of military conflicts have intensified economic instability and deepened disparities between urban and rural areas. Under these conditions, rural green tourism becomes an effective alternative instrument for revitalizing rural territories and improving the quality of life of local residents. The purpose of this study is to analyze rural green tourism as a strategic tool for the socio-economic development of territorial communities and to identify the key mechanisms and conditions for its effective implementation. The methodological framework of the research is based on a combination of scientific approaches, including comparative analysis, SWOT analysis, a systems approach, and methods of scientific generalization. These methods made it possible to conduct a comprehensive assessment of economic, social, and environmental factors influencing the development of rural green tourism. The results of the study demonstrate that rural green tourism contributes to the creation of new jobs in rural areas, diversification of income sources for local households, and stimulation of small-scale entrepreneurship and local business initiatives. Furthermore, the development of rural tourism promotes the preservation of natural landscapes, traditional ways of life, local customs, and cultural identity of rural communities. At the same time, the research identifies a number of existing challenges that hinder the effective development of the sector, including insufficient infrastructure development, limited access to financial resources, inadequate marketing and information support, and certain institutional barriers. The practical significance of the research lies in the development of recommendations aimed at improving rural tourism infrastructure, strengthening institutional and organizational support, enhancing marketing strategies, and increasing the role of rural green tourism in ensuring sustainable socio-economic development of territorial communities.

Keywords: tourist infrastructure, rural green tourism, SWOT analysis, territorial communities, tourist potential, tax revenues.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток туризму в Україні відбувається в умовах економічних трансформацій, соціокультурних викликів і орієнтації на принципи сталого розвитку. У цьому контексті перспективним напрямом виступає сільський зелений туризм, який поєднує природоохоронні підходи з використанням культурно-історичної спадщини та місцевої ідентичності. Його розвиток сприяє створенню робочих місць у сільській місцевості, активізації малого підприємництва, залученню туристичних потоків та інвестицій, що позитивно впливає на рівень добробуту населення.

Водночас розвиток сільського зеленого туризму в Україні стримується низкою проблем, зокрема недостатнім рівнем інфраструктурного забезпечення, слабкою маркетинговою підтримкою, обмеженістю ресурсів та низкою залученістю місцевих громад до регіональних програм розвитку. Це зумовлює невідповідність між наявним туристичним потенціалом сільських територій і фактичними результатами його використання.

Постановка проблеми полягає у дослідженні механізмів ефективного використання сільського зеленого туризму як інструменту розвитку сільських громад, а також у визначенні ключових бар'єрів і можливостей упровадження інноваційних підходів у цій сфері, що є актуальним як для наукових досліджень, так і для практики управління розвитком територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових публікацій свідчить про зростання уваги дослідників до проблематики сільського зеленого туризму як інструменту соціально-економічного розвитку сільських територій. У роботі Л. В. Яреми [1] розкрито перспективи розвитку СЗТ в Україні з акцентом на його економічний потенціал та роль у диверсифікації зайнятості сільського населення. Дослідження О. В. Ільїної [2; 3] присвячені формуванню стратегічних засад розвитку сільського зеленого туризму, аналізу його сучасного стану, динаміки та використанню міжнародного досвіду в українських умовах.

Значний внесок у вивчення проблеми зроблено І. Калмиковою [4], яка розглядає сільський туризм у контексті стратегічного планування сталого розвитку сільських територій. У працях К. Леміш, Л. Бондаренко та В. Швачка [5] обґрунтовано роль зеленого туризму у розвитку територіальних громад та посиленні їх економічної спроможності. Офіційні матеріали Державного агентства

розвитку туризму України [6] відображають актуальні тенденції та державні пріоритети у сфері туризму. Дослідження А. Зарубіної та Л. Семенюк [7] акцентують увагу на значенні сільського зеленого туризму як чинника відродження сільських територій регіонів.

Водночас наявні наукові напрацювання засвідчують потребу в подальшому поглибленні досліджень механізмів практичної реалізації потенціалу сільського зеленого туризму на регіональному рівні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сільського зеленого туризму як ефективного інструменту соціально-економічного розвитку територіальних громад та обґрунтування напрямів його активізації в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети у статті визначено такі завдання:

- проаналізувати наукові підходи до трактування сутності сільського зеленого туризму;
- оцінити роль сільського зеленого туризму у розвитку сільських громад;
- визначити основні переваги та обмеження розвитку сільського зеленого туризму;
- обґрунтувати напрями вдосконалення механізмів використання потенціалу сільського зеленого туризму на рівні громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2025 році обсяг податкових надходжень у сфері туризму склав 4 426,2 млн грн, що перевищує показник 2024 року (2 938,4 млн грн) на 50,6%. Слід враховувати, що у 2025 році до статистики було включено новий вид економічної діяльності за КВЕД 79.90 «Послуги бронювання», який забезпечив додаткові 438,4 млн грн. За виключенням цього показника, реальний обсяг податків у 2025 році становив 3 987,8 млн грн, що свідчить про зростання на 35,7% порівняно з попереднім роком. Таким чином, навіть без розширення переліку видів діяльності, туристична галузь продемонструвала стійку позитивну динаміку, що підтверджує її значну роль у розвитку національної економіки та свідчить про підвищення пріоритетності розвитку сільського та зеленого туризму як важливого сегмента туристичного ринку.

За результатами 2025 року до місцевих бюджетів України надійшло 359 млн грн туристичного збору, що свідчить про збереження економічної активності туристичної галузі та її здатність адаптуватися до умов воєнного часу. Туризм продовжує виконувати важливу

фіскальну функцію, забезпечуючи стабільні надходження для територіальних громад по всій країні.

Найбільші обсяги сплаченого туристичного збору були зафіксовані у таких регіонах: місто Київ—68млнгрн, Львівська область—63млнгрн, Івано-Франківська область—46 млн грн, Київська область—19,5 млн грн, Закарпатська область—31,8 млн грн та Дніпропетровська область—17,6 млн грн.

Сукупно ці регіони забезпечили понад 77 % загального обсягу надходжень, що свідчить про концентрованість туристичних потоків у безпечні території та підтверджує провідну роль столиці та великих економічних центрів у сегменті ділового та культурного туризму [6].

Враховуючи зазначену фіскальну активність туристичної галузі, важливо відзначити й розвиток сільського зеленого туризму, який стає важливим джерелом доходів для місцевих громад та сприяє формуванню сталого економічного середовища у сільській місцевості. Станом на 2024 рік, в Україні функціонує 43 садиби, які отримали категорію «Українська гостинна садиба» [3].

Сільський туризм як форма рекреаційної діяльності є порівняно новим явищем для України та набув активного розвитку лише на початку XXI століття. У науковому середовищі сформувався кілька підходів до його трактування, які з часом еволюціонували у поняття «сільський зелений туризм». Така назва більш чітко відображає специфіку цього виду туристичної діяльності, що ґрунтується на відпочинку й різноманітних заняттях у сільській місцевості з пріоритетом використання природних ресурсів та збереження екологічно чистого середовища [7].

Як показує практика, розвиток сільського зеленого туризму в різних регіонах відбувається нерівномірно, і одним із визначальних чинників є географічне розташування та наявність природних ресурсів, що дозволяють ефективно організувати туристичні послуги. Так, найбільше садиб зосереджено у Закарпатській, Київській та Дніпропетровській областях, що свідчить про активне використання природних і культурних ресурсів для туристичних потреб [3]. Таким чином, статистичні дані демонструють, що сільський зелений туризм у багатьох областях України продовжує активно розвиватися, проте потребує подальшої підтримки з боку місцевих органів влади, інвестицій у інфраструктуру та просування туристичних послуг для забезпечення

рівномірного розвитку та підвищення економічної ефективності громад.

У листопаді 2025 року Голова ДАРТ Наталя Табака взяла участь у 26-й Генеральній Асамблеї UN Tourism, що проходила в Ер-Ріяді (Королівство Саудівська Аравія). Захід об'єднав понад 160 делегацій з усіх континентів, включаючи представників урядів, міжнародних туристичних організацій, бізнесу та наукових установ. Особлива увага була приділена формуванню глобальних орієнтирів розвитку туризму, зокрема розвитку «зеленого» та відповідального туризму, що підкреслює пріоритетність стійких практик у сучасній туристичній індустрії та стимулює впровадження таких підходів і в Україні [6].

Сільський зелений туризм в Україні має потенціал стати вагомим джерелом фінансових надходжень для малих і середніх суб'єктів господарювання в сільській місцевості, зокрема особистих селянських та сімейних фермерських господарств. Водночас він може формувати конкурентні переваги об'єднаних територіальних громад і слугувати дієвим механізмом забезпечення сталого розвитку сільських територій. Актуальність цього напрямку зростає у контексті міжнародних ініціатив, адже Організація Об'єднаних Націй визначила період 2019–2028 років Десятиліттям сімейних фермерських господарств [2].

І. С. Калмикова наголошує, що ключовою передумовою ефективної реалізації концепції сталого розвитку є формування системи стратегічного планування, спрямованої на соціально-економічний розвиток кожної окремої сільської громади [4]. У свою чергу, К. Леміш, Л. Бондаренко та В. Швачко акцентують увагу на ролі сільських громад як осередків зеленого туризму, підкреслюючи, що стратегічне бачення їх розвитку має базуватися на визначенні оперативних цілей, зокрема проведенні аудиту туристично привабливих об'єктів, формуванні якісного туристичного сервісу та активному інформаційному просуванні туристичних локацій [5].

Сьогодні, сільський зелений туризм є однією з форм альтернативного туризму, що базується на використанні природного, культурного та людського потенціалу сільських територій. Його ключовими ознаками є екологічна спрямованість, орієнтація на локальні ресурси та залучення місцевого населення до туристичної діяльності.

На відміну від масового туризму, сільський зелений туризм передбачає невеликі туристичні

тичні потоки, індивідуалізовані послуги та тісний контакт туристів з природним середовищем і традиційним способом життя громади, табл. 1. Це сприяє збереженню біорізноманіття, традиційної культури та формуванню позитивного іміджу територій.

Розвиток сільського зеленого туризму створює мультиплікативний ефект для економіки громад, оскільки стимулює розвиток суміжних галузей: сільського господарства, торгівлі, транспорту, народних промислів та сфери послуг. Крім того, туристична діяльність сприяє підвищенню фінансової самостійності громад за рахунок збільшення місцевих надходжень [1, с. 144].

Соціальний ефект проявляється у зменшенні рівня безробіття, збереженні трудового потенціалу сільських територій та формуванні локальної ідентичності, табл. 2. Особливо важливим є залучення молоді до підприємницької діяльності у сфері туризму.

Також, розвиток сільського зеленого туризму має важливе значення у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Підготовка до прийому та обслуговування туристів спонукає членів селянських домогосподарств удосконалювати знання й практичні навички з організації побуту, дотримання санітарно-гігієнічних вимог, приготування страв та ведення домашнього господарства загалом. Водночас безпосереднє спілкування з відвідувачами сприяє розши-

ренню світогляду місцевих жителів, налагодженню нових соціальних контактів і формуванню стійких взаємовідносин із потенційними споживачами туристичних послуг. У результаті комунікативні здібності набувають ознак важливої складової людського капіталу сільських домогосподарств, залучених до туристичної діяльності, що водночас виступає чинником їх довгострокового розвитку [1].

Незважаючи на значний потенціал, розвиток сільського зеленого туризму в Україні стримується низкою факторів. Серед них: недостатній рівень інфраструктури, відсутність якісного маркетингового просування, обмежений доступ до фінансових ресурсів та недостатня підготовка кадрів у сфері туризму, табл. 3. [2, с. 203].

Особливо актуальною є проблема інформаційної ізоляції малих громад, які не мають можливостей для ефективного просування туристичних продуктів на національному та міжнародному рівнях.

Для підвищення ефективності використання потенціалу сільського зеленого туризму доцільно реалізувати комплекс заходів:

- розвиток туристичної інфраструктури;
- впровадження програм підготовки та підвищення кваліфікації кадрів;
- використання цифрових інструментів маркетингу;
- формування партнерств між громадами, бізнесом і державними інституціями.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика масового та сільського зеленого туризму

Критерій	Масовий туризм	Сільський зелений туризм
Масштаб	Великі туристичні потоки	Обмежена кількість туристів
Екологічний вплив	Часто негативний	Мінімальний
Участь громади	Обмежена	Висока
Джерела доходу	Великі компанії	Міське населення
Соціальний ефект	Нерівномірний	Підвищення зайнятості

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2

Основні ефекти розвитку сільського зеленого туризму для громад

Напрямок впливу	Характеристика
Економічний	Зростання доходів домогосподарств, розвиток малого бізнесу
Соціальний	Створення робочих місць, зменшення міграції
Екологічний	Збереження природних ресурсів
Культурний	Відродження традицій, ремесел
Інституційний	Посилення ролі місцевого самоврядування

Джерело: сформовано автором

Таблиця 3

SWOT-аналіз розвитку сільського зеленого туризму

Сильні сторони	Слабкі сторони
Природні ресурси	Недостатня інфраструктура
Автентична культура	Низький рівень сервісу
Зацікавленість туристів	Обмежені фінансові ресурси
Можливості	Загрози
Державна підтримка	Екологічні ризики
Розвиток внутрішнього туризму	Конкуренція
Діджиталізація	Міграція населення

Джерело: сформовано автором

Висновки. Отже, з результатів нашого дослідження слідує, що ефективним інструментом розвитку територіальних громад є саме розвиток сільського зеленого туризму, який в свою чергу сприяє соціальній стабільності, економічному зростанню, збереженню природно-культурної спадщини. Як показує практика, рівень розвитку сільського зеленого туризму дозволяє диверсифікувати еконо-

міку сільських територій та підвищувати, на перспективу, добробут місцевого населення. Саме тому вважаємо, що подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розробку моделей інтеграції сільського зеленого туризму саме у стратегії розвитку громад, а також при цьому важливо звернути увагу на оцінку його довгострокового впливу на розвиток регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ярема Л. В. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.5.69 (дата звернення: 14.02.2026).
2. Тищук І. В. Ільїна О.В. Стратегія розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика». Вип. 4. 2024. С. 84-93. <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.4.09>
3. Тищук І. В. Ільїна О. В. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика». Вип. 3. 2024. С. 84-93. DOI : <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.12>
4. Калмикова І. Сільський туризм в стратегічному плануванні сталого розвитку сільських територій. *Food Industry Economics*. Т. 13. Вип. 2. 2021. С. 112–122. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v13i2.2047>.
5. Леміш К., Бондаренко Л., Швачко В. Стратегічний розвиток сільських територіальних громад: роль зеленого туризму. *Економіка та суспільство*. (44). 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-22>.
6. Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення 16.02.2026 р.)
7. Зарубіна А., Семенюк Л. Розвиток сільського зеленого туризму як чинник відродження сільських територій регіону. *Економіка та суспільство*, (72). 2025. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-31>

REFERENCES:

1. Yarema, L. V. (2020). Perspektivy rozvytku silskoho zelenoho turyzmu [Prospects of rural green tourism development]. *Efektivna ekonomika*, 5. Retrieved February 14, 2026. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.69>
2. Tyshchuk, I. V., & Il'ina, O. V. (2024). Stratehiia rozvytku silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini [Strategy for the development of rural green tourism in Ukraine]. *Heohrafichnyy chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrayinky* 4, 84–93. <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.4.09>
3. Tyshchuk, I. V., & Il'ina, O. V. (2024). Silskiy zeleniy turyzm v Ukraini: stan, dynamika, mizhnarodnyi dosvid [Rural green tourism in Ukraine: Status, dynamics, international experience]. *Heohrafichnyy chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrayinky*, 3, 84–93. <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.12>

4. Kalmykova, I. (2021). Silskyi turizm v stratehichnomu planuvanni staloho rozvytku silskykh terytorii [Rural tourism in strategic planning of sustainable rural development]. *Food Industry Economics*, 13(2), 112–122. <https://doi.org/10.15673/fie.v13i2.2047>

5. Lemish, K., Bondarenko, L., & Shvachko, V. (2022). Stratehichni rozvytok silskykh terytorialnykh hromad: rol zelenoho turizmu [Strategic development of rural territorial communities: The role of green tourism]. *Ekonomika ta suspilstvo*. 44. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-22>

6. State Agency for Tourism Development of Ukraine. (n.d.). Retrieved February 16, 2026, from <https://www.tourism.gov.ua/>

7. Zarubina, A., & Semeniuk, L. (2025). Rozvytok silskoho zelenoho turizmu yak chynnyk vidrodzhennia silskykh terytorii rehionu [Development of rural green tourism as a factor of revival of rural areas in the region]. *Ekonomika ta suspilstvo*. 72. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-31>

ата надходження статті: 02.03.2026

Дата прийняття статті: 22.03.2026

Дата публікації статті: 02.04.2026